

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

ІН Інститут педагогіки і психології

Кафедра _____ Психології _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового Інституту
педагогіки і психології

проф. _____ С.М. Кондратюк _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

« 28 » _____ серпня _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВІКОВА ПСИХОКОРЕКЦІЯ
(назва навчальної дисципліни)

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність _____ 053 Психологія _____
(шифр і назва)

освітня-програма Психологія
другого (магістерського) рівня вищої освіти
(назва)

Мова навчання _____ українська _____

Погоджено науково-методичною комісією
Інституту Педагогіки і психології Сумського
державного педагогічного університету імені
А. С. Макаренка

« 28 » _____ серпня _____ 2020 р.

Голова: _____ к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ступінь, вч. звання)

Розробники: Кузікова С. Б.
доктор психологічних наук, професор, завідувач, професор кафедри психології
(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від « 27 » серпня 2020 р.

Завідувач кафедри Кузікова С. Б. доктор психол. н., професор
(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Магістр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й		1-й	
Лекції			
16 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
22 год.		4 год.	
Лабораторні			
Самостійна робота			
80 год.		110 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин - 120			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психологічна корекція різноманітних психологічних проблем, труднощів розвитку особистості.

Метою навчальної дисципліни є оволодіння системою знань і практичних вмінь проведення психокорекційної роботи.

Основними завданнями є аналіз та вивчення методологічних і теоретичних основ психокорекційної роботи; вивчення основних напрямків сучасної психокорекції, існуючих теорій і практик психокорекційної роботи; оволодіння методами і практичними навичками здійснення психокорекції та самокорекції, що матиме наслідком вирішення проблем клієнта, оволодіння набором процедур (технік, методів) психокорекційної роботи; вироблення навичок застосування технологій організації власного саморозвитку та саморозвитку клієнтів у ситуаціях консультування і психологічної корекції, вироблення власного стилю психокорекційної діяльності.

Освітньою програмою визначені наступні **програми компетентності**:
Інтегральна компетентність: здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Вікова психокорекція» ґрунтується на знанні таких попередньо вивчених курсів, як: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Основи психотерапії», «Психодіагностика», «Психологія саморозвитку», «Основи психокорекції з практикумом», «Основи психологічного консультування» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні результати, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Після успішного вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

РН1. Оволодіти основними поняттями та методологічними основами психокорекційної роботи;

РН2. Визначати основні напрями сучасної психокорекції, існуючі методи психокорекційної роботи та механізми їх впливу на психологічну реальність людини;

РН3. Самостійно складати індивідуальні та групові психокорекційні програми розв'язання психологічних проблем осіб різного віку;

РН4. Застосовувати в практиці різні методи, засоби організації корекційного процесу в дитячо-юнацькому віці як цілісної системи навчання прийомів і технік самокорекції, саморозвитку;

РН5. Володіти навичками самоаналізу, саморегуляції психоемоційних станів та поведінки, виробити власний стиль психокорекційної діяльності.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Студент виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання Студент вільно висловлює думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях
B	Студент виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем
C	Студент вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу і застосовує його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу
D	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача
E	Студент може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки
FX	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного відтворення окремих фактів, здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень
F	Студент не володіє навчальним матеріалом

Розподіл балів які нараховуються студентам

Поточний контроль										ІНДЗ 1	ІНДЗ 2	ІНДЗ 3	Разом	Сума
Розділ I		Розділ II		Розділ III					Розділ IV					
T	T	T	T	T	T	T	T	T	T					
1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	4.1					
Поточний контроль														
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				50	
Контроль самостійної роботи														
										15	15	20	50	100

T 1.1, T 1.2 ... T 4.1 – теми розділів

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», при оцінюванні результатів навчання з дисципліни «Вікова психокорекція» можливо перезарахування балів (максимально 20 балів) за позанавчальну фахову активність студентів (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей тощо).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

З метою визначення рівня оволодіння студентами навчальним матеріалом і стимулювання пізнавально-творчої діяльності протягом вивчення навчальної дисципліни здійснюється поточний і підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється систематично у формі питань і регулярної перевірки виконання семінарських та індивідуальних завдань: конспектів лекцій і першоджерел, матеріалів проведених психодіагностичних методик, оцінюються також виступи, наукові повідомлення, доповіді тощо. Програмою дисципліни передбачено індивідуальні навчально-дослідні завдання, виконання самостійної роботи. Підсумковий контроль – (у вигляді заліку) проводиться наприкінці навчального курсу.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ I. Основні питання теорії та практики психокорекції.

Тема 1.1. Предмет та завдання психокорекції.

Психологічна корекція як вид надання психологічної допомоги особистості. Предмет психокорекції. Природа психічних явищ, які підлягають психокорекції. Поняття особистісної проблеми суб'єкта. Внутрішньоособистісний конфлікт та його зовнішні прояви. Співвідношення понять «психотерапія», «психокорекція», «психопрофілактика», «психологічне консультування», «розвиток». Визначення психокорекції. Специфічні риси психологічної корекції: дискретність і орієнтація на норми психічного розвитку та непланованість особистісного зростання при визнанні необмеженості цього процесу. Зміст психокорекції. Види психокорекції. Погляди вітчизняних та зарубіжних психологів різних напрямів на цілі психокорекції. Завдання психологічної корекції.

Тема 1.2. Основи організації психокорекційного процесу.

Психокорекційна ситуація. Принципи психокорекції: принцип автономності особистості, нормативності та індивідуальності розвитку, особистісного досягнення, принцип випереджаючого розвитку, принцип

системності розвитку, діяльнісний принцип корекції, принцип залучення значущих осіб, принцип особистісної мотивованості, принцип психокорекційного контакту та рівності позицій, принцип єдності діагностики і корекції.

Форми організації психокорекційного процесу: індивідуальна та групова психокорекція. Визначення підстав для надання переваги індивідуальній чи груповій формі психокорекційної роботи.

Основні етапи психокорекційної роботи. З'ясування причин особистісних проблем, труднощів розвитку. Специфіка психологічного обстеження як першого етапу корекції. Прогноз подальшого розвитку особистості за умови своєчасної корекції та за відсутності такої. Пошук шляхів і засобів розв'язання особистісної проблеми. Розробка психокорекційної програми. Реалізація та самореалізація програми психологічної корекції. Психологічні умови організації та проведення психокорекційного процесу. Визначення ефективності корекційного впливу.

Проблема етики в психокорекції. Значення особистості психолога.

РОЗДІЛ II. Реалізація принципу особистісного саморозвитку у віковій психокорекції.

Тема 2.1. Місце авторського підходу «Вікова психокорекція» в практиці надання психологічної допомоги.

Сутність авторського підходу «Вікова психокорекція» (С. Б. Кузікова). Завдання вікової психокорекції. Умови та шляхи реалізації принципу особистісного саморозвитку у віковій психокорекції. Аргументування неможливості здійснення корекції особистості ззовні. Значущість актуалізації переживань для подолання особистісних проблем. Психологічні процеси, які виникають при загостренні переживань у корекційній роботі: усвідомлення явищ, що стоять за ними (інсайт), відреагування внутрішньої напруги (катарсис), вилучення з психологічної реальності особистості травмувальних обставин, відносин, індивідуальних якостей, емоційних станів (предметизування), відокремлення (дистанціювання) їх від цілісного Я особистості, подальша можливість роботи над ними. Сутність діяльності психолога-психокоректора у розв'язанні психологічних проблем особистості.

Тема 2.2. Психологічний супровід саморозвитку особистості у віковій психокорекції.

Погляди зарубіжних та вітчизняних психологів на значущість суб'єктності особистості у подоланні психологічних проблем. Роль автентичності і суб'єктності у здійсненні самокорекції, саморозвитку особистості. Аналітичний і реконструктивний етапи психокорекційної роботи. Робота зі смислами і цінностями особистості. Розширення життєвого світу людини. Значення узгодженості суб'єктивного переживання часу для збереження психоемоційного благополуччя особистості. Суб'єктність і саморозвиток як ключові ресурси в життєвій кризі особистості.

Модель вікової психокорекції як цілісна система навчання прийомів і технік самокорекції, саморозвитку осіб різного віку. . Прийоми і техніки

саморегуляції, усвідомлення, самоаналізу, реконструювання ставлень, почуттів, поведінки особистості.

Застосування авторського підходу «Вікова психокорекція» до розуміння та подолання особистісної кризи, психоемоційного вигорання, психосоматичних станів людини.

РОЗДІЛ III. Методи корекції особистісних проблем і поведінки.

Тема 3.1. Використання методів когнітивної терапії з корекційною метою.

Когнітивна психокорекція. Використання елементів раціональної, раціонально-емотивної терапії, логотерапії, екзистенційного підходу в психокорекційній практиці. Завдання і методи когнітивної психокорекції. Раціональне і ірраціональне мислення. Вікові та індивідуальні особливості проведення роз'яснювальної бесіди. Принципи побудови бесіди психолога з клієнтом. Способи слухання. Вплив граматичних форм мови на психологічну реальність людини. Непрямі методи роз'яснення та переконання. Використання літературних творів, поезії, легенд, крилатих висловів, фільмів, бувальщин з корекційною метою. Етапи корекційного процесу, побудованого на моделі когнітивного напрямку. Самоспостереження та самоаналіз як шлях до розуміння та саморегуляції людиною своєї психічної реальності. Методи самоспостереження та самоаналізу. Методи керування емоційним станом та поведінкою. Зміна негативних думок на позитивні. Робота з прагненнями, мріями і бажаннями.

НЛП. Загальна характеристика методу. Використання методів НЛП для розв'язання завдань корекції.

Тема 3.2. Використання методів гештальттерапії та психодрами з корекційною метою.

Гештальттерапія. Загальна характеристика методу. Основні компоненти гештальттерапії: розширення усвідомлення, інтеграція протилежностей, посилення уваги до почуттів, робота з мріями (фантазіями), прийняття відповідальності на себе. Використання технік гештальттерапії з корекційною метою.

Психодрама. Загальна характеристика методу. Використання методів психодрами з корекційною метою для розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів, особистісних проблем, проблем спілкування, поліпшення стосунків з навколишніми.

Тема 3.3. Використання сугестивних методів з корекційною метою.

Сугестивні методи впливу. Навіювання та самонавіювання. Завдання, особливості організації та проведення навіювання з урахуванням віку. Гетеросугестія в стані неспання та сомноленції. Метод довільного навіювання Кує. Аутогенне тренування. Візуалізація образу з психоемоційним вживанням у нього. Вплив кольору, форми, запаху, звуку, образу на психоемоційний стан. Кімната психічного розвантаження.

Психосинтез. Загальна характеристика методу. Методи самоаналізу, саморегуляції, самонастрою та інтеграції «Я» у психосинтезі. Використання методів психосинтезу для розв'язання завдань корекції.

Тема 3.4. Використання тілесно-орієнтованих методів та ігрової

терапії з корекційною метою.

Тілесна терапія. Загальна характеристика методу. Зв'язок фізичного Я, тілесних відчуттів з психічним станом людини. Можливості і спрямованість тілесних вправ. Завдання та методи тілесної терапії. Використання методів тілесної терапії з корекційною метою. Методи м'язового розслаблення (релаксації). Види дихання. Фізична розрядка. Постава, міміка, жести. Східні оздоровчі системи. Призначення та методи невербальної взаємодії.

Танцювальна терапія. Історія та загальна характеристика методу. Психологічний механізм корекційного впливу танцю. Завдання танцювальної терапії. Особливості організації корекційного процесу. Використання танцю, ритміки, психогімнастики для розв'язання проблем особистості. Тематика та призначення психогімнастичних вправ.

Ігрова терапія. Загальна характеристика методу. Психологічні механізми корекційного впливу гри. Основні напрямки ігрової терапії: психоаналітична ігрова терапія; ігрова терапія, центрована на клієнті; ігрова терапія відреагування; ігрова терапія ставлень; «примітивна» ігрова терапія. Ігрова терапія у вітчизняній психологічній практиці (Л. Абрамян, О. Варга, О. Захаров, А. Співаковська та ін.). Форми ігрової терапії: директивна та недирективна, індивідуальна, групова. Вимоги до психолога-ігротерапевта. Можливості використання ігрової терапії для розв'язання різних психологічних проблем дитини (корекція страхів, застарілих травм, невпевненості в собі, неврівноваженості, агресивності та ін.). Казкотерапія. Використання казки з корекційною метою (складання, розігрування). Лялькотерапія.

Тема 3.5. Використання методів зображувальної терапії та музики з корекційною метою.

Зображувальна терапія. Загальна характеристика методу. Психологічні механізми корекційного впливу образотворчої діяльності. Використання образотворчої діяльності з метою розв'язання різних психологічних проблем (корекція страхів, відреагування негативних емоцій, розвиток зосередженості, самоконтролю та ін.). Використання проєктивного малюнку з метою корекції. Методи індивідуального і групового малювання (парне малювання, розмовне малювання, доповнювальне малювання тощо).

Музикотерапія. Історія та загальна характеристика методу. Психологічний механізм корекційного впливу музики. Використання музики для розв'язання різних завдань корекції. Застосування музики як допоміжного засобу, який посилює вплив інших методів корекції. Перелік музичних творів, які можуть бути використані з корекційною метою.

РОЗДІЛ IV. Еклектичний підхід у корекції психологічних проблем і поведінки особистості.

Тема 4.1. Інтегроване використання різних методів з корекційною метою.

Особливості вибору та поєднання методів психокорекції з метою посилення ефективності розв'язання психологічних проблем особистості.

Використання різних методів корекції з метою зниження психічного напруження, відреагування почуттів та переживань.

Використання різних методів корекції з метою розв'язання внутрішнього

конфлікту, поглиблення розуміння себе та інших людей.

Використання різних методів впливу з метою корекції самооцінки, підвищення почуття самоповаги, впевненості в собі.

Використання різних методів корекції для самонастрою і саморегуляції психоемоційних станів і поведінки.

Використання різних методів корекції з метою виправлення емоційних вад особистості, окремих рис характеру та поведінки.

Використання різних методів корекції з метою набуття навичок адекватної поведінки в різних життєвих обставинах.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.		Самост.р.	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.
РОЗДІЛ I. Основні питання теорії та практики психокорекції.											
Тема 1.1. Предмет та завдання психокорекції	16	2	4			10	27,5	0,5	2		25
Тема 1.2. Основи організації психокорекційного процесу	14	2	2			10	10,5	0,5			10
РОЗДІЛ II. Реалізація принципу особистісного саморозвитку у «Віковій психокорекції»											
Тема 2.1. Місце авторського підходу «Вікова психокорекція» в практиці надання психологічної допомоги.	13	1	2			10	10,5	0,5			10
Тема 2.2. Психологічний супровід саморозвитку особистості у «Віковій психокорекції».	3	1	2			0,5	0,5				
РОЗДІЛ III. Методи корекції особистісних проблем і поведінки.											
Тема 3.1. Використання методів когнітивної терапії з корекційною метою.	16	4	2		10,5	10	10,5	0,5			10
Тема 3.2. Використання методів гештальт-терапії та психодрами з корекційною метою	11	1			10	10	10				10
Тема 3.3. Використання сугестивних методів з корекційною метою	13	1	2		10,5	10	10,5	0,5			10
Тема 3.4. Використання тілесно-орієнтованих методів та ігрової терапії з корекційною метою	4	2	2		10,5	0,5	0,5				
Тема 3.5. Використання методів зображувальної терапії та музики з корекційною метою	11	1			10,5	10	10,5	0,5			10
РОЗДІЛ IV. Еклектичний підхід у корекції психологічних проблем і поведінки особистості.											
Тема 4.1. Інтегроване використання різних методів з корекційною метою	19	1	6	2	10	29		2		2	25
Усього годин	120	16	22	2	80	120	4	4		2	110

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Предмет та завдання психокорекції	4	2
2	Основи організації та проведення психокорекційного процесу	2	
3	Місце авторського підходу «Вікова психокорекція» в практиці надання психологічної допомоги	2	
4	Психологічний супровід саморозвитку особистості у віковій психокорекції	2	
5	Використання когнітивно-орієнтованих методів в психологічній корекції.	2	
6	Використання сугестивних методів з корекційною метою	2	
7	Використання тілесно-орієнтованих методів з корекційною метою	2	
8	Інтегроване використання різних методів з корекційною метою	6	2
Разом		22	4

Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назви тем	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Предмет та завдання психокорекції	10	25
2	Основи організації психокорекційного процесу	10	10
3	Реалізація принципу особистісного саморозвитку у віковій психокорекції	10	10
4	Використання когнітивно-орієнтованих методів в психологічній корекції.	10	10
5	Використання методів гештальттерапії та психодрами з корекційною метою	10	10
6	Використання сугестивних методів з корекційною метою	10	10
7	Використання методів зображувальної терапії та музики з корекційною метою	10	10
8	Інтегроване використання різних методів з корекційною метою	10	25
Разом :		80	110

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Кузікова С.Б. Вікова психокорекція. Навч. посібник. – К.: Главник, 2008. – с. 144. Серія «Психол. інструментарій».
2. Кузікова С.Б. Основи психокорекції [Текст] : навч. посіб. / С. Б. Кузікова. – К. : Академвидав, 2012. – 320 с. – (Серія «Альма-матер»).
3. Кузікова С.Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці [Текст] : монографія / С. Б. Кузікова. – Суми : МакДен, 2012. – 410 с.
4. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навч. посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2017. – 384 с.
5. S. Kuzikova Theoretical applicable modeling of psychocorection and personal development [Теоретико-прикладне моделювання психокорекції та розвитку особистості] / С. Б. Кузікова // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія, Вип. 1 (57). – Х. : ХНПУ, 2018. – С. – 119-131.

Додаткові:

1. Адлер А. Наука жить. Пер. с англ. и нем. – М.: Издательство: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 259 стр.
2. Ассаджиоли Р. Психосинтез. Принципы и техники. – Издательство: Психотерапия, 2008. – 381 с.
3. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы: Пер. с англ. – М.: Эксмо, 2008. – 576 с.
4. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика. - К.: Освіта України, 2014. – 332 с.
5. Кондрашенко В.Т., Донской Д.И., Игумнов С.А. Общая психотерапия. – Минск Издательство: Вышэйшая школа, 2003. – 464 с. (Серия: ВУЗ. Студентам высших учебных заведений).
6. Кузікова С. Б. Психологічний супровід саморозвитку особистості у віковій психокорекції / С. Б. Кузікова // Харківський осінній марафон психотехнологій : матеріали науково-практичної конференції, (Харків, 28 жовтня 2017 року) / М-во освіти і науки України, ХНПУ імені Г. С. Сковороди [та ін.]. – Харків: Вид-во «Діса плюс», 2017. – С. 57.
7. Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я.Л. Морено / Г. Лейтц ; пер с нем. – 2-е изд. – М.: Когито–Центр, 2007. – 380 с.
8. Напеєнко О.К., Петров К.О. Психічна саморегуляція. – К.: Здоров'я, 1995. – 238 с.
9. Основи практичної психології / [Панок В.І., Титаренко Т.М., Чепелєва Н.В. та ін.]; під ред. В.І. Панка. – К.: Либідь, 2006. – 536 с.
10. Перлз Ф. Внутри и вне помойного ведра: Радость. Печаль. Хаос. Мудрость. – М.: Изд- во Института психотерапии, 2001. – 224 с.
11. Роджерс К. Клиент–центрированная психотерапия. Теория, современная практика и применение. – Издательство: Психотерапия, 2007. – 560 с. (Серия: Золотой фонд психотерапии).
12. Рудестам К. Групповая психотерапия – 2-е изд., междунар. (Серия:

- 'Золотой фонд психотерапии'). – СПб.: Питер–Юг, 2006. – 384 с
13. Хорни Карен. Невроз и рост личности. – М.: Издательство «Академический Проект», 2008. – 400 с. (Серия: Психологические технологии).
 14. Хьелл Ларри, Зиглер Дэниел. Теории личности. СПб.: Питер, 2006. – 607 с. (Серия: Мастера психологии).
 15. Эриксон Э. Детство и общество. – СПб.: Издательства: Летний сад, Речь, 2000. – 416 с. (Серия: Мастерская психологии и психотерапии).
 16. Юнг К.Г. Конфликты детской души. – М.: Канон, 2004. – 336 с. (Серия: История психологии в памятниках).
 17. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Навчальний посібник. – К.: Вища шк., 2004. – 679 с.
 18. Kuzikova S. Model of psychological correction of crisis of adolescence [Модель психологічної корекції кризи підліткового віку]/ S. Kuzikova / Психологія особистості [Науковий журнал] – Івано–Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. – № 1 (7) – С. 24–33.
 19. Kuzikova S. V. Psychological culture in phenomenology of personality self-development [Психологічна культура у феноменології саморозвитку особистості] / Modern research of the representatives of psychological sciences: collective monograph / O. Ye. Blynova, Yu. O. Bystrova, I. M. Halian, O. M. Kikinezhdi, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. – S. 103-122.
 20. S. Kuzikova, V. Zlivkov, S. Lukomska. Effective t-group counselor in the context of modern empirical research [Особистість ефективних ведучих Т-груп в контексті сучасних емпіричних досліджень] / Kuzikova S., Zlivkov V., Lukomska S. // "Психологія особистості" [Науковий журнал]. – Івано–Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. – № 1 (10). – С. 209-215.